

Lietuvos parlamentarizmo bibliografija: 2021 m. kovas – 2022 m. kovas

Virgilija Beganskaitė

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Informacijos ir komunikacijos mokslų departamentas
Department of Information and Communication Sciences
at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania
virgilija.beganskaite@lnb.lt

Pateikiamas bibliografinių sąrašų „Lietuvos parlamentinė sistema / parlamentarizmas“, publikuotų mokslo žurnalo „Parlamento studijos“ 4 (2005), 6 (2006), 10, 11 (2011), 12, 13 (2012), 14, 15 (2013), 16, 17 (2014), 18, 19 (2015), 20, 21 (2016), 22, 23 (2017), 24, 25 (2018), 26, 27 (2019), 28, 29 (2020), 30 (2021) numeriuose, tęsinys. Jį pildo išleistos knygos ir publikuoti straipsniai iš periodinių mokslo žurnalų, Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje gautų 2021 m. kovą – 2022 m. kovą.

Bibliography of the Lithuanian Parliamentarism: From March 2021 to March 2022

The continuation of the bibliographic lists ‘Lithuanian Parliamentary System / Parliamentarism’ published in issues Nos. 4 (2005), 6 (2006), 10, 11 (2011), 12, 13 (2012), 14, 15 (2013), 16, 17 (2014), 18, 19 (2015), 20, 21 (2016), 22, 23 (2017), 24, 25 (2018), 26, 27 (2019), 28, 29 (2020) and 30 (2021) of the scholarly journal *Parliamentary Studies*. It includes published books and articles published in research serials received by the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania from March 2021 to March 2022.

KNYGOS / BOOKS

Budreckis, Algirdas Martynas. Algirdas : senovės Lietuvos valstybininkas : jo veikla ir laikai = Algirdas : The Statesman of Early Lithuania : His Deeds and Times / Algirdas Martynas Budreckis. – 2-asis patais. leid. – Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2021. – 399, [1] p. : iliustr., portr., žml.

Istoriko A. M. Budreckio monografija pirmą kartą buvo išleista 1981 metais išėivijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Knygoje išsamiai nušviečiamas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Algirdo gyvenimas, darbai bei istorinis kontekstas. Pirmą kartą Lietuvoje leidžiama knyga papildyta viduramžių istoriko aiškinamuoju straipsniu ir komentarais. Monografijoje straipsniai sudėti chronologine tvarka, juos galima skirti į dvi dalis: Lietuvos istoriją ir Algirdo istoriją. Tekstuose aptariamas Gedimino testamentas, perversmas, kryžiuočių kovos, Algirdo tikėjimas, jo politika religijų klausimais, santykiai su Pskovu, Naugardu, Maskva, imperijos užmojai, kovos su kryžiuočiais. Knyga, iliustruota

piešiniams, nuotraukoms, dokumentams bei kita archyvine medžiaga, sudomins tiek profesionalius istorikus, tiek mėgėjus, besidominčius politika bei žymiausių Lietuvos lyderių gyvenimu ir veikla.

Budvytis, Vytautas. Jonas Basanavičius : gyvenimas ir veikla Vilniuje, 1905 metų rugpjūtis – 1907 metų kovas = Jonas Basanavičius : Life and Activity in Vilnius from August 1905 until March 1907 : monografija / Vytautas Budvytis ; [recenzantai Bronislovas Kuzmickas, Vytautas Radžvilas]. – Vilnius : Lietuvos nacionalinis muziejus, 2019. – 245, [2] p. : iliustr., faks.

Biografinės knygos centre – J. Basanavičiaus asmenybė ir mąstysena. Keliama bei nagrinėjama ir esminė mokslinė problema – kaip J. Basanavičius gyvenimo ir veiklos Vilniuje metu reflektavo Lietuvos (paraleliai ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės) istorinę praeitį ir modeliavo šalies ateitį per Vilnių kaip Lietuvos valstybinės praeities simbolį.

Grigaravičius, Algirdas. Jonas Smilgevičius – kitoks signataras = Jonas Smilgevičius : A Different Signatory / Algirdas Grigaravičius. – Trakai : „Vorutos“ fondas, 2021. – 158, [2] p. : iliustr., faks., portr. – Bibliogr. išnašose. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 150–158.

Vasario 16-osios akto signatarą ir Lietuvių mokslo draugijos narį J. Smilgevičių galima apibūdinti kaip ūkišką ir pragmatiską žmogų, visada siekusį geriausio rezultato ne tik sau, bet ir lietuvių tautai bei valstybei. Jis studijavo geriausiose Vokietijos aukštosiose mokyklose ir pasirinko agronomiją, kad šias kompetencijas galėtų pritaikyti keldamas tėvynės žemės ūkį ir pramonę. Neilgai trukusi politinė veikla organizuojant Lietuvių konferenciją ir dalyvaujant Lietuvos Tarybos veikloje taip pat rodė jo nuolatinį rūpinimąsi krašto padėtimi. Savo gebėjimus, išmintį ir patirtį skyrė nepriklausomos Lietuvos ūkiui ir ekonomikai stiprinti.

Lietuvos valstybės atkūrimo procesas, 1918 m. vasaris – kovas : dokumentų rinkinys = The Process of the Restoration of the Lithuanian State, February – March 1918 / Vytauto Didžiojo universitetas ; sudarytojai Liudas Mažyulis, Rasa Zozaitė. – Kaunas : Vytauto Didžiojo universitetas, 2022. – 115, [1] p.

Šis istorinių šaltinių leidinys pratęsia ankstesnių dviejų – aprėpiančių 1917 m. liepos – gruodžio ir 1918 m. sausio – vasario dokumentus – leidinių analizę. Jo tikslas – išanalizuoti Lietuvos Tarybos veiklą nuo Vasario 16-osios akto priėmimo iki Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo. Knygos tikslas – atskleisti Lietuvos Tarybos, jos prezidento ir narių diplomatinę laikyseną, siekiant valstybės pripažinimo; apžvelgti įvairių Vokietijos institucijų veiksmus ir planus Lietuvos valstybės pripažinimo kontekste; pateikti situacijos aprašymą vienalaikiame (vieninteliame kol kas žinoma) P. Klimo dienoraštyje; pateikti situacijos nušvietimą to meto spaudoje; iliustruoti geografinės įvykių lokacijas.

Politinės partijos Lietuvoje 1918–1940 m. : dokumentų rinkinys = Political Parties in Lithuania in 1918–1940 : A Dossier / [leidinio sudarytojai, pratarmės, įvadų ir komentarų autoriai] Mindaugas Tamošaitis, Artūras Svarauskas, Algis Bitautas. – Vilnius : Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras, 2020. – 729, [1] p. – Bibliogr. išnašose. – Asmenvardžių r-klė / Algis Bitautas, p. 716–728.

Publikuojami Lietuvos politinių partijų 1918–1940 m. dokumentai, saugomi Lietuvos centriniame valstybės archyve, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraštyne ir kitose atminties institucijose. Kadangi ne visų partijų dokumentai yra išlikę, rinkinyje publikuojami politinių partijų programiniai straipsniai iš nagrinėjamo laikotarpio periodikos, informatyvi ir įdomi tuometinio Lietuvos valstybės saugumo departamento slapta medžiaga apie politinių partijų veiklą ir kt. Svarbiausi publikuojamų dokumentų paaiškinimai ir Lietuvos politinio gyvenimo kontekstas aptariamam konkrečią politinę partiją ar ideologinę srovę pristatančiame įvadiniame straipsnyje.

Skirius, Juozas. Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas : atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje = The Consular Officer-General Vytautas Čekanauskas : The Representation of Lithuania at the USA West Coast : monografija / Juozas Skirius ; [recenzavo Giedrė Milerytė-Japertienė, Robertas Vitas, Saulius Kaubrys]. – Vilnius : Vaga, 2021. – 478, [1] p. : iliustr., faks., portr., žml. – Bibliogr. : p. 453–463 ir išnašose. – Asmenvardžių r-klė: p. 468–478.

Monografija – biografinis tyrimas, apžvelgiantis vieno iš dipukų, JAV lietuvių visuomenininko ir Lietuvos garbės generalinio konsulo V. Čekanausko (1929–2009) gyvenimą, visuomeninę, politinę ir diplomatinę veiklą, kovojant už Kovo 11-osios Lietuvą ir ją kuriant. Remiantis istoriniais šaltiniais atskleidžiami svarbiausi užmiršti ar mažiau

žinomi konsulo veiklos momentai, analizuojami įvairiapusiai jo santykiai su Los Andželo lietuvių visuomenės veikėjais, eiliniaisiais išeiviais, amerikiečių organizacijomis, Lietuvos ir JAV valdininkais. Išryškinamas V. Čekausko veiklos nesavanaudiškumas, patriotinės nuostatos, rūpestis tėvynės likimu, tautiniu išeivijos auklėjimu.

Su ambasadoriumi Jurgiu Baltrušaičiu : knyga užrašams ir mintims = С послом Юргисом Балтрушайтисом = With the Ambassador Jurgis Baltrušaitis / [sudarytojos Inga Vidugirytė, Vaiva Frančiakaitė] ; [į anglų kalbą vertė Jurij Dobriakov, į rusų kalbą vertė Marija Čepaitytė]. – [Vilnius] : Vilniaus dailės akademijos leidykla ; [Maskva] : Lietuvos Respublikos ambasada Rusijos Federacijoje, 2021. – 301 p.

Lietuvos Respublikos ambasada Rusijos Federacijoje, minėdama įkūrimo šimtmetį, pakvietė bendradarbiauti Vilniaus dailės akademiją ir jos leidyklą. Šios bendrystės rezultatas – leidinys „Su ambasadoriumi Jurgiu Baltrušaičiu: knyga užrašams ir mintims“, skirtas paminėti pirmojo ambasadoriaus, poeto, vertėjo ir kultūros puoselėtojo J. Baltrušaičio (1873–1944) atminimą. Knygoje pateikiami radiniai iš Lietuvos archyvų – J. Baltrušaičio asmeninių laišku ištraukos, poezijos rankraščiai, nuotraukos bei diplomatiniai dokumentai. Leidinys trikalbis, o netipišką formą vienija stalo knygos, reprezentacinio albumo, atsiminimų knygos ir knygos užrašams jungtys, atspindinčios ir paties J. Baltrušaičio meninės, kultūrinės bei diplomatinės veiklos įvairiapusiškumą.

Veilentienė, Audronė. Išsaugoti Nepriklausomybę : Lietuvos Seimo veikla užsienio politikoje 1920–1927 metais = To Retain Independence. Activities of the Seimas in the Field of Foreign Policy in 1920–1927 : monografija / Audronė Veilentienė ; [recenzavo Sandra Grigaravičiūtė, Andrius Vaišnys]. – [Vilnius] : Lietuvos nacionalinis muziejus, 2020. – 398 p. : iliustr. – Bibliogr. : p. 385–[399] ir išnašose.

Istorikės dr. A. Veilentienės monografija apie Lietuvos Seimo veiklą užsienio politikoje 1920–1927 metais. Atskleistas įstatymų leidžiamosios ir įstatymų vykdomosios valdžios veiklos persidengimas formuojant ir įgyvendinant Lietuvos užsienio politiką Steigiamojo Seimo laikotarpiu. Iki šiol istoriografijoje tai pirmas bandymas parodyti ir įvertinti Steigiamojo Seimo narių indėlį sudarant fundamentalios svarbos sutartis (1920 m. liepos 12 d. su Latvija dėl sienų), derantis dėl sutarčių formuluočių, slaptųjų priedų, siekiant padėti Vyriausybei išspręsti *de jure* pripažinimo, santykių su Lenkija problemas, veiklą Tautų Sąjungoje derantis su Lenkija dėl Hymanso projektų (projektus delegacijoms rengė ne URM), lygia greta su Tautų Sąjunga ieškant sprendimo dėl susitarimo su Vilniaus lenkais, mezgant santykius su Baltijos šalimis ir siekiant įgyvendinti trijų Baltijos šalių sąjungos idėją.

STRAIPSNIAI / ARTICLES

Jočienė, Danutė. Konstitucinio Teismo patirtis ir iššūkiai sprendžiant valstybės valdžios institucijų ginčus = Experience Gained by the Constitutional Court and its Challenges in Resolving Constitutional Disputes between State Authorities / Danutė Jočienė. – Santr. angl. // Jurisprudencija = Jurisprudence. – 2021, t. 28, Nr. 2, p. 323–342. DOI: <https://doi.org/10.13165/JUR-21-28-2-01>

Straipsnyje aptariama Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (KT) sukaupta patirtis sprendžiant valstybės valdžios institucijų ginčus ir kartu jam tekusius Konstitucijos, kaip aukščiausiosios teisės, viršenybės, taip pat teisės viršenybės užtikrinimo iššūkius. Pirmiausia atskleidžiamas konstitucinio valdžių padalijimo principo, įtvirtinto Konstitucijos 5 str., kaip teisinio pagrindo valstybės valdžios institucijų ginčams spręsti, turinys. Šis principas, kaip ne kartą yra pabrėžęs KT, yra pagrindinis demokratinės teisinės valstybės organizacijos ir veiklos principas. Remiantis oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje pateiktu konstitucinio valdžių padalijimo principo aiškinimu, minėti iššūkiai iliustruojami analizuojant konkrečias ryškiausias pastarųjų metų (2018–2021 m.) konstitucinės justicijos bylas, kuriose į konstitucinius ginčus daugiausia buvo įsitraukę Lietuvos Respublikos Seimas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Iš nagrinėtų konstitucinės justicijos bylų matyti, kad KT tenka didelė atsakomybė teisės aktų konstitucingumo tyrimo procese būti apdairiu į jo rankas patekusių valstybės valdžios institucijų ginčų arbitru, siekiančiu, viena vertus, užtikrinti visos valstybės valdžios institucijų sistemos konstitucinę pusiausvyrą ir darnų funkcionavimą, kita vertus, sudaryti prielaidas šioms institucijoms tinkamai įgyvendinti joms pagal Konstituciją priklausančią kompetenciją. Įgyvendinant patikėtą konstitucinį teisingumą, KT svarbi konstitucinio valdžių padalijimo principo ir su juo susijusių kitų konstitucinių imperatyvų apsauga, tinkamas Konstitucijoje įtvirtintų mechanizmų, skirtų sklandžiam valstybės valdžios institucijų funkcionavimui užtikrinti, veikimas, šių institucijų bendradarbiavimas.

Jočienė, Danutė. Individualaus konstitucinio skundo įgyvendinimo iššūkiai: Lietuvos patirtis = Challenges to the Implementation of Individual Constitutional Complaints: Lithuanian Experience / Danutė Jočienė. – Santr. angl. // Konstitucinė jurisprudencija. – 2021, Nr. 2 (62), p. 266–289.

Straipsnyje aptariamas individualaus konstitucinio skundo įteisinimas Lietuvoje, aptariami konstituciniai reikalavimai fiziniams ir juridiniams asmenims kreipiantis į Konstitucinį Teismą (KT), apžvelgiami Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme nustatyti individualių konstitucinių skundų priimtinum reikalavimai ir juos aiškinanti oficialioji konstitucinė doktrina, individualaus konstitucinio skundo institutas kaip filtras kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą. Pagal Konstitucijos 106 straipsnio 4 dalį (2019 m. kovo 21 d. redakcija) Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme nustatytais sąlygomis teisę kreiptis į KT dėl jo kompetencijai priskirtų aktų atitikties Konstitucijai įgijo kiekvienas asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės yra (buvo) pažeistos. Įtvirtinus šį naują konstitucinį institutą, Lietuvos teisės sistemoje buvo sudarytos sąlygos asmenims tiesiogiai kreiptis į KT pateikiant individualų konstitucinį skundą. Individualaus konstitucinio skundo įteisinimas yra itin svarbus žingsnis kiekvienai teisei valstybei, siekiančiai gerinti žmogaus teisių apsaugą nacionaliniu lygmeniu, veiksmingiau ginti konstitucines žmogaus teises ar laisves. Minėtame Konstitucijos straipsnyje 4 dalyje yra nustatyti tam tikri reikalavimai asmeniui, norinčiam pateikti skundą KT: asmuo į KT turi teisę kreiptis tik dėl Konstitucijos 105 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų teisės aktų, jeigu remiantis šiais aktais priimtais sprendimais buvo pažeistos asmens konstitucinės teisės ar laisvės ir asmuo išnaudojo visas teisinės gynybos priemones. Šie reikalavimai detalizuojami Konstitucinio Teismo įstatyme.

Jurgaitis, Ramūnas. Individualių konstitucinių skundų dėl baudžiamojo proceso teisės (ne) priimtumo praktika Lietuvoje = Practice of (Non) Admissibility of Individual Constitutional Complaints Regarding the Law of Criminal Procedure in Lithuania / Ramūnas Jurgaitis. – Santr. angl. // Jurisprudencija = Jurisprudence. – 2021, t. 28, Nr. 2, p. 365–385. DOI: <https://doi.org/10.13165/JUR-21-28-2-03>

Lietuvos teisinėje sistemoje įvedus individualaus konstitucinio skundo institutą, atsirado papildoma galimybė asmenims ginti pažeistas konstitucines teises ar laisves, ginčijant ir baudžiamojo proceso teisinio reguliavimo konstitucingumą. Analizuojant Konstitucinio Teismo (KT) formuojamą individualių konstitucinių skundų dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (BPK) nuostatų konstitucingumo priimtumo praktiką, išryškėja įvairios jų nepriėmimo priežastys. Dažniausiai skundai nepriimami dėl to, kad pareiškėjai netinkamai aiškina ginčijamą teisinį reguliavimą, kelia jo taikymo, o ne konstitucingumo klausimą, savo konstitucinių teisių ar laisvių pažeidimą sieja su sprendimais, kurie nėra priimti ginčijamo teisinio reguliavimo pagrindu arba kurie nėra galutiniai. Straipsnyje pagrindinis dėmesys skirtas reikalavimui prieš kreipiantis į KT išnaudoti visas įstatymuose nustatytas pareiškėjo konstitucinių teisių ar laisvių gynybos priemones. Atsižvelgiant į tai, kad pagal BPK tam tikri teismo, ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami, siekiama išsiaiškinti, ar jie tokiais laikomi ir konstitucinių ginčų kontekste. Be to, nors prieš kreipiantis su individualiu konstituciniu skundu nereikalaujama iš asmens pasinaudoti baudžiamosios bylos atnaujinimo galimybe, tam tikrais atvejais pagal jį reglamentuojantį teisinį reguliavimą priimti sprendimai turi būti laikomi galutiniais ir KT įstatymo 65 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme.

Kiaupienė, Jūratė. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Seimas – valstybės modernizacijos grandis (1572–1587 metai) = The Parliament of the Grand Duchy of Lithuania as a Link in the Process of State Modernisation (1572–1587) / Jūratė Kiaupienė. – Santr. angl. // Parlamento studijos = Parliamentary Studies. – 2021, Nr. 30, p. 17–37. DOI: <https://doi.org/10.51740/ps.vi30.725>

Straipsnyje parodoma, kaip LDK Seimas, po 1569 m. Liublino unijos su Lenkijos Karalyste buvęs teisiškai nesankcionuota institucija, Abiejų Tautų Respublikos Seimo sudėtyje atgaivino savarankišką veiklą, telkė politinę tautą atstovauti Lietuvos valstybės interesams sudėtinėje Lenkijos ir Lietuvos Respublikoje. Pabrėžiama, kad pirmas tarpvaldis, prasidėjęs 1572 m. vasarą po paskutinio Gediminaičių-Jogailaičių dinastijos valdovo Žygimanto Augusto mirties, užklupo Abiejų Tautų Respublikos Seimą nepasirengusį. Lenkijos Karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje formavosi įvairios politinių interesų grupės, buvo šaukiami suvažiavimai. Lietuvoje politinių sprendimų teisę ir pareigą prisiėmė politinei tautai gerai pažįstami didikai, formaliai nebeegzistuojančios, bet iš politinio gyvenimo neišnykusios Ponų Tarybos nariai, pradėję savarankišką, su Lenkijos parlamentais nederintą veiklą.

Kubilevičius, Karolis. The Inviolability of Right to Petition in Context of Digitalization. Comparative Analysis of Lithuania, Latvia, Estonia and Poland = Peticijos teisės neliečiamumas skaitmenizavimo

kontekste. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos lyginamoji analizė / Karolis Kubilevičius. – Santr. liet. // Teisės apžvalga = Law Review. – 2021, t. 2, Nr. 22, p. 3–20. DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.22.1>

Visuomenė keičiasi precedento neturintiu greičiu. Ketvirtoji industrinė revoliucija pakeitė ne tik įprastus gamybinius procesus įvairiose srityse, bet ir vadybos, valdymo sistemas, taip pat visuomenės mąstymą. Jau dabar matomas naujų technologijų suklestėjimas: autonominiai automobiliai, autonominiai ginklai, kt. Bet kol pasaulis sutelkęs dėmesį į naujų technologijų pažangą bei sąveiką su galiojančiais teisės aktais, vis dar nėra aišku, kaip pamatiniai demokratijos ir žmogaus teisių principai atsilaikys ir (ar) prisitaikys prie didžiulės skaitmeninės globalizacijos ir vykstančios skaitmenizacijos. Straipsnyje autorius dėmesį sutelkė į vieną iš pamatinių piliečių teisių – teisę į peticiją. Straipsnyje nagrinėjama, ar peticijos proceso skaitmenizavimas nepažeidžia pamatinės teisės į peticiją. Analizė atlikta palyginus Europos Sąjungą ir pasirinktas valstybes nares: Lietuvą, Latviją, Estiją ir Lenkiją. Nagrinėjama e. peticijos (e. kreipimosi) sąvokos specifikacija. Buvo nustatyta, kad e. peticija yra vieno ar kelių fizinių ar juridinių asmenų skundas, prašymas ar reikalavimas dėl problemos ar pažeidimo, pateiktas per elektroninį prietaisą arba paskelbtas internetiniame puslapyje (ar panašioje erdvėje), vadovaujantis galiojančiais teisės aktais ir (arba) atitinkamos platformos (kur e. peticija skelbiama) taisyklėmis. Analizuojama teisė į e. peticiją (e. kreipimasis). Buvo nustatyta, kad visos šiame straipsnyje lygintos šalys tiesiogiai ar netiesiogiai užtikrina piliečių teisę į e. peticiją (e. kreipimąsi). Palyginamos straipsnyje analizuojamos valstybės pagal atrinktus kriterijus.

Lastauskienė, Giedrė. Istorinio teisingumo bylų sprendimai: kaip lietuviai gynė savo „gentį“ = Solving Cases of Historical Justice: How Lithuanians Defended Their Tribe / Giedrė Lastauskienė. – Santr. angl. // Teisė = Law. – 2021, t. 121, p. 62–79. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.121.4>

Straipsnyje keliama teisės ir įstatymo skirties problema, kylanti keičiantis teisinėms santvarkoms ar įvykus kitokiems esminiams socialiniams pokyčiams. Nagrinėjama su istorinio teisingumo bylomis susijusi teisės doktrina ir teismų praktika, aptariant Vokietijos ir Lietuvos pavyzdžius. Tiriamas Lietuvoje įgyvendintas asmenų, bendradarbiavusių su sovietų okupantais ir prisidėjusių prie pasipriešinimo jiems judėjimo dalyvių naikinimo, nubaudimo modelis, atskleidžiant jo kaitai turėjusius įtakos veiksnius.

Machovenko, Jevgenij. Kintamoji ir nekintamoji 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos dalys = Alterable and Unalterable Parts of the Constitution of 3 May 179 / Jevgenij Machovenko. – Santr. angl. // Teisė = Law. – 2021, t. 120, p. 8–20. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.120.1>

Šio tyrimo tikslas nustatyti 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos taisyms leistinumą, poreikį ir perspektyvą hipotetiškai suėjus pirmajam 25 metų jos galiojimo terminui, t. y. 1816 metais. Autorius siekia identifikuoti kintamąją Konstitucijos dalį, t. y. tuos ją sudarančius aktus ir tas jų nuostatas, kurias buvo leista keisti po 25 metų; nustatyti taisytnas Konstitucijos nuostatas, t. y. iš paties Konstitucijos teksto analizės padaryti išvadą dėl „probleminių“ nuostatų, kurias taisyti reikėtų atsižvelgiant į konstitucinį reglamentavimą, pačią Konstitucijos dvasią, jos vidaus logiką.

Murauskas, Donatas. Konstitucijos aiškinimo šaltiniai: minkštosios teisės (*soft law*) vieta = The Status of Soft Law in Interpreting the Lithuanian Constitution / Donatas Murauskas. – Santr. angl. // Teisė = Law. – 2021, t. 121, p. 98–114. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.121.6>

Straipsnyje nagrinėjama minkštosios teisės (*soft law*) vieta tarp Konstitucijos aiškinimo šaltinių. Svarstoma Lietuvoje susiklosčiusi situacija, teisėtyroje dominuojant „gyvosios konstitucijos“ pagrįstam požiūriui į Konstitucijos aiškinimą. Aptariama alternatyvios doktrinos – originalizmo – prasmė ir galimybė ja remiantis aiškinti Konstituciją. Abejojama dėl kai kurių „gyvosios konstitucijos“ supratimu pagrįstų įžvalgų dėl minkštosios teisės reikšmės Konstitucijai aiškinti.

Petraitytė-Briedienė, Asta. Neparašyta istorija: Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Užsienio reikalų komisija (pagrindiniai veiklos aspektai) = Untold History: Supreme Council Foreign Affairs Commission (Main Aspects of Activity) / Asta Petraitytė-Briedienė. – Santr. angl. // Parlamento studijos = Parliamentary Studies. – 2021, Nr. 30, p. 109–130. DOI: <https://doi.org/10.51740/ps.vi30.730>

1990 m. kovo 20 d. buvo įkurta Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos (vėliau pervadintos į Aukščiausiąją Tarybą-Atkuriamąją Seimą) Užsienio reikalų komisija (URK), ji veikė iki 1992 m. lapkričio 11 dienos. Šioje komisijoje buvo 18 narių, o pirmas pirmininkas E. Zingeris. Pagrindinis URK tikslas buvo tarpparlamentiniai ryšiai, o per

juos – siekti Lietuvos pripažinimo ir sugrįžimo į tarptautinę bendruomenę. Ypač sudėtingi buvo pirmieji Nepriklausomybės metai (1990–1992), kai trūko tarptautinių ryšių, lėšų, diplomatinės patirties. Komisijos nariai vykdavo susitikti su užsienio šalių parlamentarais ir politikais, patys juos priimdavo Lietuvoje. Megzdami oficialius ir neoficialius ryšius, steigdami biurus (jie vėliau virto ambasadamis), komisijos nariai įrodinėjo Lietuvos teisę į laisvę, į valstybingumą, siekė, kad mūsų šalis grįžtų į tarptautinę politiką. Tai tik keli straipsnyje akcentuojami aspektai.

Prapiestis, Jonas. Teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais = Legislation and Constitutional Jurisprudence on the Issues of the Special Part of the Criminal Code of the Republic of Lithuania / Jonas Prapiestis, Gintaras Švedas, Darius Prapiestis. – Santr. angl. // Teisė = Law. – 2021, t. 119, p. 31–51. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.119.2>

Straipsnyje analizuojamos teisėkūros, koreguojančios Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (BK) Specialiosios dalies nuostatas, tendencijos 2003–2020 m., taip pat nagrinėjama konstitucinė jurisprudencija, kurioje buvo tiriama atskirų BK Specialiosios dalies nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Konstitucinio Teismo baigiamųjų aktų reikšmė baudžiamajai teisėkūrai.

Ramonaitė, Ainė. Laisvės partijos fenomenas: naujumo efektas ar naujos vertybinės takoskyros pradžia? = The Phenomenon of the Freedom Party: The Effect of Newness or the Beginning of a New Value Cleavage? / Ainė Ramonaitė. – Santr. angl. // Politologija. – 2021, t. 102, Nr. 2, p. 8–37. DOI: <https://doi.org/10.15388/Polit.2021.102.1>

Straipsnyje analizuojamos sėkmingo Laisvės partijos pasirodymo 2020 m. Seimo rinkimuose priežastys. Šios partijos sėkmės atvejis itin įdomus, nes ji nemėgino taikyti į medianinį rinkėją, kaip ankstesnės naujosios partijos, bet užėmė aiškiai liberalias pozicijas tokiomis vertybiniais klausimais (kaip LGBT teisės), kuriais iki šiol politikai vengdavo pasisakyti dėl santykinai konservatyvaus bendro visuomenės nusistatymo. Straipsnyje tikrinami keli skirtingi šios partijos sėkmės aiškinimai – partijos naujumo, vertybių kaitos ir rinkėjų partinio persirikiavimo. Analizei naudojami 2021 m. sausį vasarį vykdytos porinkiminės apklausos ir kiti duomenys. Analizė atskleidė, kad naujumo efektas prisidėjo prie Laisvės partijos sėkmės, tačiau pagrindinė gero pasirodymo priežastis buvo sugebėjimas mobilizuoti liberalių pažiūrų rinkėjus, kurių reikšmingai padaugėjo, palyginti su 2016 m. Seimo rinkimais. Partija sugebėjo ne tik pasinaudoti pakitusių naujosios kartos vertybinėmis nuostatomis, bet ir konsoliduoti liberalių pažiūrų rinkėjus, kurie anksčiau išsisklaidydavo, remdami skirtingas partijas. Analizės rezultatai leidžia teigti, kad nuostatos konservatyvumo-liberalumo dimensijoje tapo svarbiu veiksniu, lemiančiu partines preferencijas, nors iki šiol vienintelė reikšminga vertybinė takoskyra Lietuvoje buvo skirtingas požiūris į Rusiją ir sovietinę praeitį.

Rumšas, Mindaugas. Ar galima baudžiamoji atsakomybė buvusiam Sovietų Sąjungos vadovui už 1991 m. sausio 13 d. įvykius? = Whether is Possible Criminal Liability for the Former Head of the Soviet Union for the Events of 13 January 1991? / Mindaugas Rumšas. – Santr. angl. // Teisės apžvalga = Law Review. – 2021, t. 1, Nr. 23, p. 22–45. DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.23.2>

Straipsnyje analizuojama, ar Lietuva gali taikyti baudžiamąją atsakomybę buvusiam Sovietų Sąjungos vadovui M. Gorbačioviui už 1991 m. sausio 13 d. TSRS ginkluotųjų pajėgų vykdytą agresiją, per kurią buvo nužudyta 13 civilių, sunkiai sužalotas 821 asmuo, o apie 80 žmonių buvo apšaudyti ir neteisėtai sulaikyti. Teismas Lietuvos Respublikos vardu Sausio 13-osios byloje yra priėmęs du sprendimus, kuriais pripažino didžiąją dalį įtariamųjų kaltais. Tarp kaltinamųjų – aukšti TSRS civiliai ir kariniai valstybės pareigūnai. Tačiau tuometinio Sovietų Sąjungos vadovo M. Gorbačiovo, kaip vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado, atsakomybės klausimas liko už bylos ribų. Straipsnyje vertinamos M. Gorbačiovo atsakomybės už pavaldinių nusikaltimus žmoniškumui taikymo galimybės tarptautinėje teisėje. Analizuojama tarptautinių karo tribunolų praktika bei ši reguliavimą įtvirtinusios konvencijos. Nustatyta, kad 1977 m. Ženevos konvencijos I protokolas yra viena iš pagrindinių tarptautinių sutarčių, tiesiogiai reglamentuojančių šią teisinę sferą. Analizuojamas minėto teisės akto normų aktualumas 1991 m. sausio įvykių kontekste. Rezultatai parodė, kad minėto protokolo nuostatos taikytinos M. Gorbačiovo atveju. Iširta, kad TSRS prezidento veiksmai 1991 m. sausio 11–13 d. kvalifikuotini kaip aplaidus vado pareigų vykdymas.

Stankevičius, Česlovas. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos 1990–1991 m. derybos dėl Tarpvalstybinių santykių pagrindų sutarties. Minint sutarties trisdešimtmetį = Negotiations between the

Republic of Lithuania and the Russian Federation in 1990–1991 on the Treaty on the Basis for Relations between States: Commemorating the Thirtieth Anniversary of the Treaty / Česlovas Vytautas Stankevičius. – Santr. angl. ir pranc. // Konstitucinė jurisprudencija. – 2020, Nr. 4 (60), p. 260–318.

2021 m. liepos 29 d. sukanka trisdešimt metų nuo dienos, kai nepriklausomos Lietuvos valstybės vadovas Aukščiausiosios Tarybos (AT) pirmininkas V. Landsbergis ir Rusijos Federacijos prezidentas B. Jelcinas RTFSR Tarybų rūmuose pasirašė Sutartį tarp Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos ir Lietuvos Respublikos dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų. Straipsnyje aptariami Lietuvos ir Rusijos santykių praeities veiksniai, lėmę Lietuvos ir Rusijos derybų 1990–1992 m. procesą dėl tarpvalstybinių santykių sureguliuavimo (RTFSR liaudies deputatų suvažiavime priimta Deklaracija dėl RTFSR valstybinio suvereniteto; pradinės iniciatyvos dėl Lietuvos ir Rusijos dvišalių derybų; Lietuvos ir Rusijos atsigręžimas į 1920 m. taikos sutartį; Lietuvos ruošimasis konsultacijoms su Rusija; Jūrmalos sutarimas dėl Baltijos valstybių ir RTFSR derybų dėl politinių-teisinių sutarčių, kt.). Komentuojamas Konstitucinio Teismo pirmininko D. Žalimo straipsnis „1991 metų Lietuvos sutarties su Rusija dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų reikšmės“ („Parlamento studijos“ 2018 m. Nr. 24, p. 23–53, <https://doi.org/10.51740/ps.vi24.61>). Straipsnyje minimi tuometiniai premjeras G. Vagnorius, užsienio reikalų ministras A. Saudargas, Aukščiausiosios Tarybos (AT) deputatai V. Jarmolenko, E. Bičkauskas, V. Čepaitis, E. Jarašiūnas, J. Karvelis, V. Katkus, L. N. Rasimavičius, E. Vilkas, AT Užsienio reikalų komisijos pirmininkas E. Zingeris, AT pirmininko pavaduotojas B. Kuzmickas.

Skirkevičius, Paulius. Skirtingos, bet panašios? Naujųjų partijų vieta Lietuvos partinėje sistemoje = All Different, Yet All the Same? The Place of New Parties in Lithuanian Party System / Paulius Skirkevičius. – Santr. angl. // Politologija. – 2021, t. 102, Nr. 2, p. 75–115. DOI: <https://doi.org/10.15388/Polit.2021.102.3>

Lietuvos partinėje sistemoje beveik per kiekvienių rinkimus iškyla sėkmės sulaukusių naujų / atsinaujinusių partijų fenomenas. Šiame straipsnyje, remiantis partijų programinėmis nuostatomis, nagrinėjama naujų partijų vieta Lietuvos partinėje sistemoje 2000–2016 m. laikotarpiu. Pasitelkus tris skirtingus rodiklius (vieta politiniame lauke pagal ekonominę kairės ir dešinės ir socialinio konservatyvumo dimensijas, programų panašumas, nišiskumas) siekiama išsiaiškinti šių partijų vietą partinėje sistemoje, taip pat ar naujų partijų programinėse nuostatose galime rasti bendrų vardiklių, kurie leistų jas priskirti savitam naujųjų partijų tipui. Analizė atskleidžia, kad, nors ir negalime teigti, jog visos naujosios partijos visiškai vienodos, daugelis jų pasižymi panašiais bruožais (centrinė pozicija politiniame spektre, aiškios nišos neužėmimas, išsiskyrimas iš tradicinių partijų panašių klausimų akcentavimu), leidžiančiais priskirti jas tam pačiam tipui.

Sliesoriūnas, Gintautas. „Tragedija“, bet „labai naudinga“ – Liublino unijos vertinimai naujausioje lietuvių istoriografijoje = ‘A Tragedy’, But ‘Very Beneficial’: The Evaluation of the Lublin Union in the Latest Lithuanian Historiography / Gintautas Sliesoriūnas. – Santr. angl. // Parlamento studijos = Parliamentary Studies. – 2021, Nr. 30, p. 60–77. DOI: <https://doi.org/10.51740/ps.vi30.727>

Straipsnyje glaustai apibūdinamas vertinimų laukas, kur naujausioje lietuviškoje istoriografijoje, tiriančioje 1569 m. sudarytos Liublino unijos problematiką, daugiau ar mažiau vyrauja bendras sutarimas, o kur ryškėja nauji istorikų vertinimų skirtumai. Aptariant šią problemą, pirmiausia kreipiamas dėmesys į tai, kaip lietuvių istoriografijoje apibūdinama Liubline įkurta bendra Lenkijos ir Lietuvos valstybė. Taip pat bandoma atkreipti dėmesį į tą aplinkybę, kad vis dar trūksta kryptingų mokslinių tyrimų, galinčių įtikinamai pagrįsti naujausioje lietuviškoje istoriografijoje ir ypač viešajame diskurse bei didaktiniuose tekstuose populiarėjančią tezę, kad 1569 m. sudaryta Liublino unija išgelbėjo Lietuvą nuo neišvengiamos aneksijos ar „pasidavimo Maskvai“.

Stripeikienė, Janina. Demokratinių standartų naudojimas prieš demokratiją = The Use of Democratic Standards Against Democracy / Janina Stripeikienė. – Santr. angl. ir pranc. // Konstitucinė jurisprudencija. – 2021, Nr. 2 (62), p. 290–298.

Straipsnyje aptariama, kas yra demokratija, jos teisinis reglamentavimas, pateikiamas referendumo kaip pagrindinio tiesioginės demokratijos instituto apibūdinimas, analizuojama oficialioji konstitucinė referendumų doktrina, komentuojama referendumų inicijavimo ir skelbimo teisinio reguliavimo įtvirtinimo problema. Esminiai demokratijos, esančios Lietuvos konstitucinio identiteto dalimi, elementai yra įtvirtinti Konstitucijoje ir Konstitucinio

Teismo (KT) jurisprudencijoje. Demokratiniais pagrindais veikiančioje valstybėje suverenitetas priklauso Tautai, užtikrinama Konstitucijos viršenybė, pagarba teisei valstybei, žmogaus teisių ir laisvių apsauga, reguliariai renjami laisvi, lygūs ir demokratiški rinkimai į atstovaujamasias valdžios institucijas, saistomas atsakingo valdymo principo. Konstitucijos nuostatose įtvirtintas demokratijos principas reiškia ir teisinį įpareigojimą nenukrypti nuo šių demokratijos standartų. KT, garantuojančio Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje, vaidmuo ginant konstitucinę demokratinę santvarką išlieka esminis. Referendumis kaip įprasta tautos apsisprendimo priemone plačiai naudojamosi sprendžiant dėl naujų valstybių susikūrimo, konstitucijų priėmimo ir jų pataisų, stojimo į Europos Sąjungą (ES) ir narystės ES klausimais. KT savo bylose yra suformavęs išsamią oficialiąją konstitucinę referendumų skelbimo ir organizavimo doktriną (minimas KT 2014 m. liepos 11 d. nutarimas priimtas po to, kai Lietuvoje jau ne pirmą sykį buvo bandyta surengti referendumą, kuriame siūlyta keisti Konstituciją). Iki šiol Lietuvoje nėra įtvirtinto referendumų inicijavimo ir skelbimo teisinio reguliavimo. 2020 m. liepos 30 d. nutarimu KT pripažino, kad nauja redakcija (2018 m. gruodžio 20 d.) išdėstytas Referendumo įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijai. Šio nutarimo oficialus paskelbimas atidėtas beveik metams (nuspręsta Teisės aktų registre oficialiai jį paskelbti 2021 m. liepos 1 d.).

Šmigelskytė-Stukienė, Ramunė. Liublino unijos tvarumo problema valstybės centralizacijos akivaizdoje: Lietuvos bajorijos pozicijos (tarp ketverių metų Seimo ir Gardino Seimo) = The Issue of the Sustainability of the Union of Lublin in the Face of the Centralisation of the State: Position of the Lithuanian Nobility (During the Period Between the Four-Year Sejm and the Grodno Sejm) / Ramunė Šmigelskytė-Stukienė. – Santr. angl. // Parlamento studijos = Parliamentary Studies. – 2021, Nr. 30, p. 31–59. DOI: <https://doi.org/10.51740/ps.vi30.726>

Straipsnyje atskleidžiama skirtingų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinių grupuočių laikysena unijos su Lenkijos Karalyste atžvilgiu šalyje vykstant intensyviems centralizacijos procesams. Analizei pasirinktas 1788–1793 m. laikotarpis, kurį ženklino reikšmingi valstybės valdymo pokyčiai: 1) Ketverių metų seimo laikotarpis (1788–1792), per kurį buvo priimta 1791 m. Gegužės trečiosios konstitucija ir 1791 m. Abiejų Tautų tarpusavio garantijos įstatymas (įžadas), 2) Ketverių metų seimo reformos naikinusios generalinės Abiejų Tautų konfederacijos veikla 1792–1793 m. ir 3) paskutinio Abiejų Tautų Respublikos seimo, veikusio Gardine 1793 m., veikla Lenkijos ir Lietuvos santykiams siekiant sugrąžinti *status quo*. 1794 m. sukilimo keliamos idėjos ir jame išryškėjusi takoskyra tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenės vadų šiame straipsnyje neaptariama. Atlikus istoriografijos bei aptariamo laikotarpio šaltinių analizę prieinama prie išvadų, kad XVIII a. paskutiniais dešimtmečiais Lenkijos ir Lietuvos unijos išsaugojimo siekiai buvo bendri visai Lietuvos bajorijai, nepriklausomai nuo to, kokiai politinės minties srovei atstovauta. 1791 m. Gegužės trečiosios konstitucijos priėmimas buvo reikšminga Lietuvos atstovų nuolaida, priimta įvertinus sudėtingą visos valstybės situaciją. Šios nuolaidos rezultatas buvo 1791 m. spalio 20 d. pasiektas kompromisas. Seimo priimtas Abiejų Tautų tarpusavio garantijos įstatymas naujai įtvirtino inijinį Lietuvos ir Lenkijos ryšį. Tačiau 1792 m. konfederacijos kūrėjai, ignoruodami Abiejų Tautų tarpusavio garantijos įstatymą, deklaravo atkuriantys Liublino unijos aktu nustatytus Lietuvos ir Lenkijos santykius bei sugrąžinantys visų Lietuvos institucijų atskirumą. Praktiškai eita netgi toliau – atskirtos nuo pat įsteigimo buvusios bendros institucijos. Ši politika atspindėjo konservatyviųjų prorusiškos orientacijos Lietuvos respublikonų programą. Lietuvos atstovų dėka 1793 m. Gardino seime buvo įtvirtintas dualistinis valstybės modelis.

Ulinskaitė, Jogilė. Lietuvos politinės partijos populizmo amžiuje: 2016 ir 2020 m. Seimo rinkimų programų turinio analizė = Lithuanian Political Parties in the Age of Populism: Content Analysis of the 2016 and 2020 Seimas Election Programmes / Jogilė Ulinskaitė. – Santr. angl. // Politologija. – 2021, t. 101, Nr. 1, p. 52–77. DOI: <https://doi.org/10.15388/Polit.2021.101.2>

Populizmo paplitimo politikoje laikotarpiu mažai žinome apie populizmo paplitimą Lietuvos politinių partijų diskurse. Šis straipsnis pristato 2016 ir 2020 m. Seimo rinkimų Lietuvos politinių partijų programų turinio analizės rezultatus. Rezultatai rodo gana paplitusias nuorodas į žmones kaip homogenišką vienetą, bet kur kas mažesnę ir 2020 m. dar sumažėjusį antielitistinių pastraipų skaičių partijų programose. Pagal populizmo lygį politines partijas galima suskirstyti į tris grupes. Populistiškiausios partijos, partinės sistemos autsaiderės, Seimo rinkimuose sulaukė mažo rinkėjų palaikymo. Rinkimuose kur kas sėkmingiau pasirodė partijos, pristačiusios santykinai dideliu orientuotų į žmones pastraipų skaičiumi ir nuosaikesne elito kritika pasižyminčias programas.

Valančius, Tadas. Neįvykusi (r) evoliucija: teismų instancinė sistema 1990-ųjų verpetuose = (R)Evolution: The Judicial System in the Turbulence of the 1990S / Tadas Valančius. – Santr. angl. // Jurisprudencija = Jurisprudence. – 2021, t. 28, Nr. 1, p. 52–73. DOI: <https://doi.org/10.13165/JUR-21-28-1-03>

Nacionalinę teismų instancinę sistemą projektuoti pradėta netrukus po Kovo 11-osios. Tačiau gajus sovietmečio paveldas, Atgimimo inspiruotas impulsas gręžtis į Pirmosios Respublikos palikimą ir intensyvi nepriklausomybės atkūrimo pradžios įvykių dinamika formavo unikalias šio proceso aplinkybes. Įvertinus istorinį kontekstą, galima konstatuoti, jog 1990–1992 m. laikotarpis tapo lemtingu formuojant beveik tris dešimtmečius gyvuojančią nacionalinę teismų sistemą. Straipsnyje keliamas tikslas atskleisti ne tik nacionalinės teismų instancinės sistemos pradmenis, okupacinio periodo tranziciją ir teisės normų raidą, tačiau taip pat įvertinti to laiko įvykius, vyravusius naratyvus ir argumentus, tapusius lemtingais priimant sprendimus dėl teismų instancinės sistemos.